

Nr 244.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av medel till täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet år 1917, i vad desamma avse lantförsvaret; given Stockholms slott den 16 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att till täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet år 1917 i riksstaten för år 1918 under fjärde huvudtiteln uppföra å extra stat ett förslagsanslag högst 48,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan innevarande år från anslaget disponera erforderliga medel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

J. Åkerman.

Utdrag av protokollet över lantförsvärsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen å Stockholms slott den 16 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Carleson, yttrade vidare efter gemensam beredning med cheferna för lantförsvärs- och sjöförsvärsdepartementen följande:

»I en till riksdagen avlåten, den 17 sistlidna januari dagtecknad proposition (nr 29) har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under innevarande år använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av 30,000,000 kronor.

Vidare har i två särskilda, inom riksdagen väckta motioner hemställt, att riksdagen för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet måtte å extra stat för år 1918 bevilja 10,000,000 kronor.

I skrivelse den 13 nästlidna mars (nr 29) har riksdagen anmält, att riksdagen dels till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet beviljat å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 10,000,000 kronor, att uppföras å 4:e och 5:e huvudtitlarna enligt fördelning, som framdeles under riksdagen komme att bestämmas, med rätt för Kungl. Maj:t att av omhänderhavande medel disponera beloppet redan under innevarande år, dels ock funnit vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition i övrigt hemställt icke för det dåvarande föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den kredit för bestridande av kostnaderna för rikets neutralitets-skydd under år 1917, som i berörda proposition av Kungl. Maj:t begärts, men av riksdagen allenast till viss del bifallits, var avsedd att täcka endast en del av de utgifter för ifrågavarande ändamål, som av armé- och marinförvaltningarna beräknats bliva erforderliga under sagda år, därest det pågående världskriget komme att alltjämt under året fortfara.

Då jag nu går att anmäla frågan om beredande av ytterligare medel för bestridande av neutralitetskostnaderna under innevarande år, torde jag till en början få lämna en redogörelse för tidigare åtgärder för medelsanskaffning för berörda ändamål under kriget.

I en den 4 augusti 1914 avlåten proposition (nr 264) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp, uppgående, jämte redan för ändamålet förskjutna medel, till högst 50,000,000 kronor.

Enligt det statsrådsprotokoll över finansärenden för nämnda dag, som åtföljde berörda proposition, omförmälde dåvarande departementschefen, att de försvarsåtgärder, som i anledning av den utrikespolitiska situationen under de då närmast föregående veckorna vidtagits och som avsett att upprätthålla rikets neutralitet, hade förorsakat kostnader, vilka dittills förskjutits av tillgängliga medel. För varje dag krävde emellertid dessa åtgärder nya kostnader, och ytterligare försvarsåtgärder kunde visa sig erforderliga. Till vilket belopp de nödiga kostnaderna komme att uppgå, kunde ej för det dåvarande beräknas. Emellertid vore det erforderligt, att ett betydande belopp ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande. Medlen syntes böra, såsom dittills skett, förskjutas av tillgängliga medel för att ersättas, på sätt framdeles kunde beslutas.

I skrivelse den 14 augusti 1914 anmälde riksdagen, under uttalande att riksdagen i allt gillade Kungl. Maj:ts bemödanden att till det yttersta

upprätthålla rikets neutralitet, att riksdagen bifallit ifrågavarande proposition.

De under år 1914 gjorda neutralitetsutgifter, vilka i enlighet med av Kungl. Maj:t i proposition (nr 199) den 30 april 1915 framställt förslag täcktes genom av riksdagen å 1916 års riksstat anvisade anslag, uppgingo till ett sammanlagt belopp av 46,021,163 kronor.

För erhållande av medel till fortsatta utgifter för neutralitetskyddet anbefalldes Kungl. Maj:t jämlikt bestämmelserna i § 63 regeringsformen genom beslut den 13 januari 1915 fullmäktige i riksgäldskontoret att till statskontoret utbetala det s. k. lilla kreditivet å 15,000,000 kronor. I övrigt bestredos de utgifter för neutralitetens bevarande, som under år 1915 funnos nödiga, med medel, som Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens uttalande i dess skrivelse den 29 maj 1915 förskjutit av omhänderhavande medel.

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts den 9 maj 1916 avlåtna proposition (nr 244) angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, utgjorde sammanlagda beloppet av 1915 års neutralitetskostnader, i jämnat krontal, 56,047,338 kronor, däri inberäknat de medel, som lyftats å det s. k. lilla kreditivet. Till täckande av dessa kostnader anvisade 1916 års riksdag å 1917 års riksstat dels under fjärde huvudtiteln för återbetalande till riksgäldskontoret av det den 13 januari 1915 lyftade s. k. lilla kreditivet ett anslag å 15,000,000 kronor samt ytterligare ett anslag å 31,463,861 kronor, dels ock under femte huvudtiteln ett anslag å 9,583,477 kronor.

I fråga om beredande av medel för 1916 års neutralitetskostnader avlåtos av Kungl. Maj:t till samma års riksdag två propositioner (nr 52 och 245). I anledning av förstnämnda proposition beviljade 1916 års riksdag enligt skrivelse (nr 27) den 4 mars samma år en kredit av 18,000,000 kronor. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t — med föranledande av sistnämnda proposition — enligt riksdagens skrivelse (nr 246) den 13 juni 1916 att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta, utöver redan i enahanda ordning under året till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel, dels ett belopp av 42,000,000 kronor, dels ock ytterligare ett belopp av 15,000,000 kronor, att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvaro de i § 63 regeringsformen omförmälda kreditiv icke finge lyftas.

Inom kort hoppas jag få tillfälle närmare meddela, huru dessa krediter disponerats, och skall jag i sammanhang därmed föreslå sättet för täckande av de sålunda disponerade medlen.

Vid bestämmandet av storleken utav den ytterligare kredit, utöver av riksdagen redan beviljat belopp av 10,000,000 kronor, för bestridande av neutralitetsutgifter under innevarande år, som må finnas erforderlig, synes det mig vara principiellt riktigast att, förutom kostnaderna för den egentliga neutralitetsvakten (avlöning, underhåll, expeditjonskostnader och dylikt), endast tagas i beräkning utgifterna för sådana smärre anskaffningar eller åtgärder, som betingas av eller stå i omedelbart sammanhang med neutralitetsvaktens upprätthållande. Dylika smärre anskaffningar eller åtgärder skulle sålunda enligt min mening få av Kungl. Maj:t, sedan ifrågavarande kredit beviljats, utan riksdagens vidare hörande vidtagas. Däremot torde frågor om mera omfattande anskaffningar, vare sig de kunna sägas mera omedelbart höra samman med neutralitetsvakten eller ej, efter Kungl. Maj:ts bedömande i varje särskilt fall böra underställas riksdagens prövning. Under den tid, då riksdagen ej är samlad — eller därest riksdagen, ehuru ej avslutad, dock faktiskt är åtskild, under den tid så är förhållandet — torde beslut om dylika anskaffningar böra av Kungl. Maj:t fattas, endast försåvitt med hänsyn till rådande förhållanden ett uppskov skulle medföra betydande olägenheter och svårigheter; och böra för sådan händelse utgifter, som av Kungl. Maj:t beslutats, så snart ske kan hos riksdagen anmälas. Utgifter av nu nämnt slag, varom Kungl. Maj:t redan fattat beslut, torde få medtagas vid beräkningen av den för år 1917 ytterligare erforderliga anvisningen för neutralitetsskyddet, och detta även i vissa fall, där kostnaden hänför sig till år 1916 utan att dock hava samma år guldits.

Av cheferna för lantförsvars- och sjöförvarsdepartementen hava den 2 innevarande månad från arméförvaltningen, resp. marinförvaltningen infordrats uppgifter rörande storleken av de utgifter för skyddande av rikets neutralitet, som, därest det pågående kriget komme att fortfara under innevarande år, beräknas bliva under året erforderliga; och har därvid, i anslutning till ovan angivna grundsatser, meddelats myndigheterna, att uppgifterna borde avse utgifter dels för den egentliga neutralitetsvakten, dels för sådana smärre åtgärder och anskaffningar, som betingas av eller stå i omedelbart samband med neutralitetsvaktens upprätthållande, och dels för materielanskaffningar, för vilka Kungl. Maj:t redan anvisat medel.

De sålunda infordrade uppgifterna hava av myndigheterna avgivits, av arméförvaltningen den 14 och av marinförvaltningen den 4 innevarande april.

Rörande de belopp, som i förevarande avseende erfordras för år 1917, hänför jag mig emellertid till särskilda, med ledning av nämnda uppgifter av cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen upprättade promemorior, vilka utvisa, att sagda kostnader beräknats för lantförsvarsdepartementet till 48,500,000 kronor och för sjöförsvarsdepartementet till 14,500,000 kronor, eller sammanlagt till 63,000,000 kronor. Till täckande av nämnda kostnader har, såsom ovan anförts, riksdagen redan anvisat 10,000,000 kronor. Alltså återstår att täcka ett belopp av 53,000,000 kronor.

Om vid framställning till riksdagen i nu angivet syfte den praxis följdes, som hittills tillämpats beträffande kostnader av ifrågavarande slag, skulle framställningen avse en kredit till nyssnämnda belopp. Detta förfaringssätt torde emellertid icke vidare böra följas. Under hänvisande därtill, att riksdagen i förr omförmälda skrivelse den 13 sistlidne mars beslutat anvisa det redan angivna beloppet 10,000,000 kronor under titel av förslagsanslag å extra stat för år 1918, samt tillika förordnat, att beloppet skulle uppföras å fjärde och femte huvudtitlarna enligt fördelning, som framdeles under riksdagen komme att bestämmas, får jag framhålla, att det synes mig lämpligt att nu hos riksdagen göra framställning i syfte att hela neutralitetskostnaden för år 1917, alltså inbegripet det redan anvisade beloppet 10,000,000 kronor, måtte, efter den fördelning, som i ovannämnda promemorior angivits, uppföras i riksstaten för år 1918 såsom förslagsanslag under fjärde och femte huvudtitlarna. I anslutning härtill, och då kostnaderna icke lämpligen böra här fördelas å de skilda posterna: egentliga neutralitetsutgifter, utgifter för smärre anskaffningar och åtgärder samt utgifter för mera omfattande materielanskaffningar, torde böra hos riksdagen äskas å fjärde huvudtiteln en sammanlagd summa av 48,500,000 kronor och å femte huvudtiteln ett belopp av 14,500,000 kronor.»

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet sålunda anført, hemställde chefen för lantförsvarsdepartementet, statsrådet Åkerman, att Kungl. Maj:t ville i nådig proposition föreslå riksdagen, att till täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet år 1917 i riksstaten för år 1918 under fjärde huvudtiteln uppföra å extra stat ett förslagsanslag högst 48,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan innevarande år från anslaget disponera erforderliga medel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gustaf B. von Schwerin.
